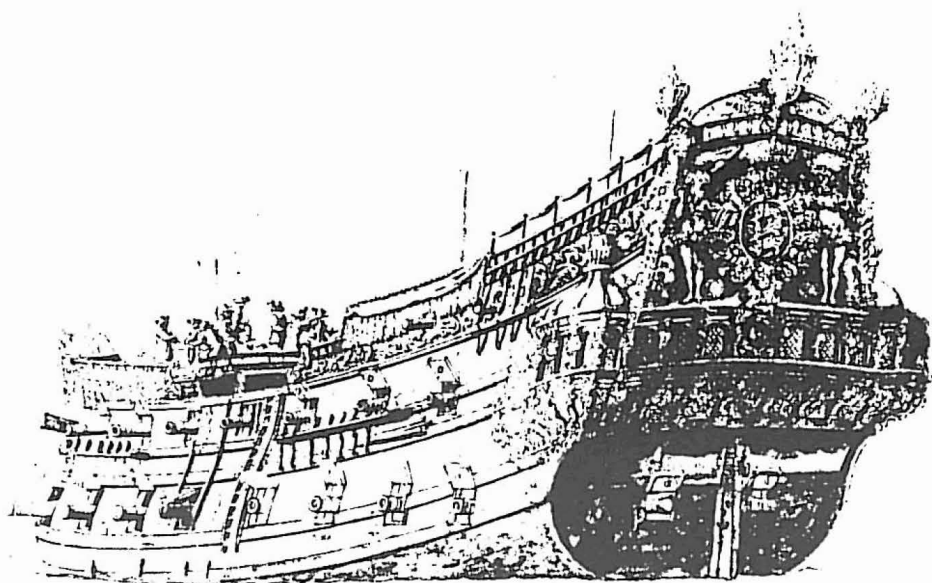

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

27. årgang

Nr. 4 ❖ November 1994

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 31 54 63 63
Fax 31 54 29 80
Giro nr. 5 18 76 13

Udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS
MODELBYGGERLAUG
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Jørgen H. Barfod (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr.55.-
Enkelte numre kr.15.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse. Sidste frist for indlevering af stof er den 10. i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildeangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer, fejl ved bladets levering o.lg. bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk: ORLOGSMUSEET
ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

Villum Hornbolt, hoffets og
Holmens maler.
Niels M. Probst 93

Kanonerne ved Anholt.
Birger Thomsen 105

Marinemaleren
Christoffer Wilhelm Eckersberg
(1785-1853) 115
Miriam Christiansen

Andet:

Nekrolog 120

Boghjørnet 121

Fra Orlogsmuseets billedarkiv 122

Forside:

Willem van de Velde d.æ.: Orlogskibet
NORSKE LØVE 1634-66. Frisen på siden
af kampagnen er et godt eksempel på Horn-
bolts viltre accentusslyng, men udsmyknin-
gen er enkel i forhold til hovedskibenes
fantasifulde mytologiske scener. Boymans-
van Beuningen Museum, T379. (Se artikel
i tidsskriftet af Niels M. Probst: Villum
Hornbolt, hoffets og Holmens maler)

VILLUM HORN Bolt, Hoffets og Holmens Maler

Niels M. Probst

De kunstneriske udsmykninger, der karakteriserede sejlskibstidens orlogsskibe, nåede et højdepunkt i 1600-tallet. I Danmark udmærkede især Christian IV periodens orlogsskibe sig på dette område. De var ikke alene udstyret med pragtfuldt billedskærerarbejde, også skibssiderne var dekoreret, der var malede friser med løvværk og mytologiske motiver. I nærværende artikel belyses maleren Villum Hornbolt, hvis arbejde kendes fra såvel arkivalske som ikonografiske kilder, og den munder ud i et forsøg på at identificere ham som ophavsmænd til de to eneste danske egentlige skibsportrætter fra 1600-tallet, de velkendte admiralsskibsmalerier på Gavnø.

SKIBSORNAMENTERING I 1600-TALLET

Skibsortnamenteringen udførtes af håndværkere, snedkere og malere, men det er vigtigt at gøre sig klart, at selvom mange af dem i dag uden videre ville være blevet betragtet som kunstnere, skelne de datiden ikke mellem håndværk og kunst. En snedker kunne den ene dag

levere en kistebænk, den næste dag skar han måske en figur til en altertavle. Den "Christian Maler", der i 1680'erne gik og malede plankeværker ved Frederiksborg Slot, har såmænd også et bataljemaleri hængende i Audienssalen (1).

Ornamenteringen var et vigtigt element i datidens arkitektur, og den var på en måde ganske funktionel. Den skulle vidne om ejerens rigdom, og dermed magt, den skulle advare hans fjender og styrke moralen hos hans venner. Der er ingen tvivl om, at de håndværkere/kunstnere, der fik betroet udsmykningen af kongens skibe, hørte til blandt tidens bedste, herom vidner de ikke helt få eksempler på håndværkere, der beskæftigede sig med både skibsudsmykning og kirkeornamentik. Enkelte af disse religiøse arbejder eksisterer endnu. For eksempel er orgelfronten i Sct. Nikolaj Kirke i Nakskov udført på Bremerholm i 1648 af snedker Søren Ibsen (2), der samme år indsendte en specificeret regning på ornamentering og aptering af det nye orlogsskib HANNIBAL (3), og apostelfigurene i Mariakirken i Bergen er udført i 1630'erne af Søren Olsen, der et par år før havde skåret ud-

Sct Nikolaj Kirke i Nakskov, detalje fra orgelfronten med billedskærerarbejde udført af Søren Ibsen på Bremerholm. Egetræsfigurerne har været malede (oprindeligt af Thomas Joenssen og Rasmus maler i 1649, restaureret af Hans Bilde i 1740), men er senere blevet afsyrede. (forf. foto)

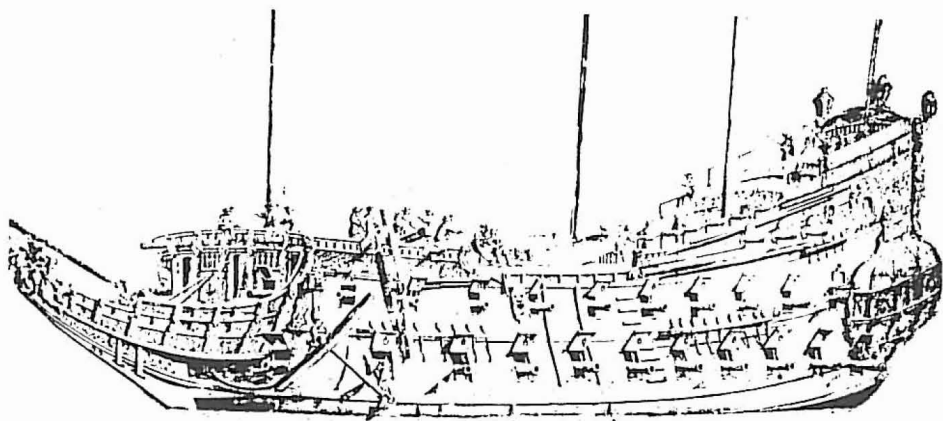
smykningen til orlogsskibet TRE KRONER (4).

Alt træskærerarbejde var malet, oliemaling er både dekorativ og beskyttende, og man nøjedes ikke med at male træfigurerne, stensulpturerne til lands blev også malet. Når så meget 1600-tals ornamentering i dag fremstår i blankt træ eller sten, er det et udtryk for moderne puritanisme. Tingene er blevet afsyret for at "materialets struktur kan træde frem". Sådan udtrykker man det

vist, men indstillingen er anakronistisk, og i stedet for at skyde skylden for de nedbrydningsproblemer, man så får, over på nutidens luftforurening, kunne man vælge at føre figurerne tilbage til deres oprindelige udseende. De er helt enkelt ikke beregnet til at stå i det nøgne materiale.

Men tilbage til skibene. Umiddelbart over vandlinjen var skrogene behandlet med såkaldt lapsalving, en blanding af lys trætjære og harpiks. Men overbygningerne, kampagnen og bakken, var malede, og i de tilfælde, hvor beklædningen var kravellagt, altså med glat overflade, havde denne bemaling gerne form af friser med forskellige motiver.

I 1500-tallet var motiverne oftest regelmæssige geometriske mønstre, men i begyndelsen af 1600-tallet begyndte man at inddrage klassiske dekorations-elementer, der dog stadig gentoges med regelmæssige mellemrum. Fra denne periode har vi to detaljerede billeder af danske orlogsskibe. K. Møllers berømte stik af et fantasiskib der, efter påskriften at dømme må hidrøre fra tiden umiddelbart efter Kalmarkrigen 1611-13 (5), og det store skib midt i Allards stik af København, hvis forlæg må antages at være udført i 1625. På begge skibe er friserne udført som en palmetbort, i det sidstnævnte suppleret med en accantusranke. I 1620'erne hed Holmens maler Thomas Thomesen, men han er i

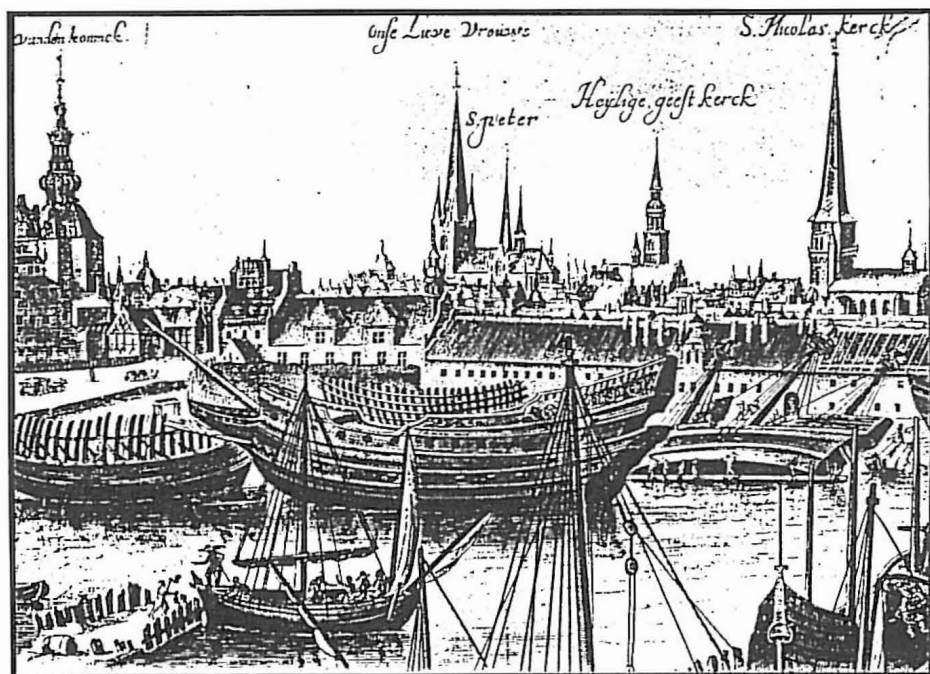
Willem van de Velde d.æ.: dansk viceadmiralsskib HANNIBAL. Billedskærerarbejdet på dette skib blev udført af Søren Ibsen på Bremerholm i 1648. Malerarbejdet skyldtes Villum Hornbolt. Motiverne på friserne på kampagne og bak synes at være mytologiske scener indfattet i accentusslyng. Regnskaberne fortæller blot at skibet var malet "paa begge sider med gult igennembrødt". National Maritime Museum nr. 58.

øvrigt ganske ukendt, frisen på skibet i Allards stik er det eneste bevarede vidnesbyrd om hans virke. Men omkring 1630 dukker en ny malermester op, hvis virksomhed kom til at strække sig over de næste tredive år. Hans navn var Villum Hornbolt, og hermed er vi nået til artiklens hovedemne.

HOFFETS OG HOLMENS MALER

Villum Hornbolt blev hurtigt hvad vi i dag ville betegne som en anerkendt kunstner. I begyndelsen af 1630'erne

vurderede han sammen med den berømte hofmaler Karel van Mander nogle loftsmalerier af Morten van Steenvinkel på Kronborg, og foruden arbejdet på Bremerholm var han flittigt beskæftiget på de kongelige slotte. Hornbolts arbejde kan i visse perioder følges ret nøje gennem de mange udførlige regnskaber der er bevaret. Blandt de mange skibe han malede på Bremerholm var for eksempel det berømte TREFOLDIGHED, og det er bl.a. takket være hans regnskaber, at Van de Velde portrætterne af skibet har kunnet identificeres (6). Her får vi også et indtryk af samarbejdet med fornævnte hofmaler Karel van Mander,

Allard: Hovedskib under oprigning efter hovedreparation 1625. Udsnit af stik fra ca. 1650 efter ukendt forlæg. Den agterste del af kampagnesiden er dekoreret med et regelmæssigt gentaget palmetmotiv, på den forreste lave del anes et accantusmønster.

der på det tidspunkt, i 1640'erne, delte titel med Hornbolt. TREFOLDIGHED's navn var på agterspejlet symboliseret ved et maleri af Kristi D**ø**b, hvor den hellige Treenhed, Faderen, Sønnen og den Hellige Ånd, første gang optræder i Biblen. Detailudformningen af dette maleri var åbenbart en særdeles vigtig sag, for Christian IV skrev egenhændigt et brev desangående, hvori "de Høilærde", altså professorerne ved det teologiske fakultet, fik ordre til at tage stilling til to forskellige forslag (7). Disse må have været udarbejdet af Karel van Mander,

der har efterladt et regnskab for to skitser og et farvelagt forlæg til TREFOLDIGHED's dekoration (8), men selve maleriet på skibets spejl blev udført af Vilhelm Hornbolt, formedelst 50 Rdl. (9). Man kan iøvrigt konstatere, at Hornbolt må have arbejdet hurtigt, for allerede den 31. marts, 15 dage efter at Karel van Mander havde udført sine forlæg, kunne kongen hejse kommando på TREFOLDIGHED. Et andet eksempel på samarbejdet mellem de to hofmalere er skibet PRINS CHRISTIAN. Spejldekorationen på dette skib var et maleri af den unge

prins (den senere Christian V), og i dette tilfælde eksisterer forlægget endnu, van Manders maleri, med samme motiv og komposition som spejldekorationen, hænger i Riddersalen på Rosenborg (10). På slottene malede Hornbolt og hans svende en mængde dekorationer såvel indvendigt som udvendigt. For eksempel kongens og dronningens soveværelser på Rosenborg, 120 alen friser på Frederiksborg og dronningens stald på Københavns slot. Udvendigt malede han statuerne på Frederiksborg Slot og figurerne i Kongens Have. Og også i de kongelige køkkener havde Hornbolt sin gang. Op til de store tafler

havde han travlt med at forsøve næb og kløer på f.eks. 100 kalkunske haner og 100 ænder, vildt og fisk blev også staf-feret, og sidst i regnskaberne følger en opgørelse over et antal "høje Postejer af adskillig slags Dyr, Ørne, Enhjørninger og Svaner, der er ganske malet", altså skueretter der skulle skærpe appetitten til de 14 "rigtige" retter (11). Hornbolts regninger for malerarbejdet til et sådant taffel kunne være på over 100 Rdl. svarende til en årsløn for en faglært håndværker.

Hornbolt var således særdeles alsidig og flittig. Han har da også fået en hel

Willem van de Velde d.æ.: SOPHIA AMALIA. Tegningen er udført i 1658. Navnet er her syboliseret ved den Brunsvigske hest. Udsmykningen på siderne består af en gennemgående frise med accantusslyng, mens kampagne og bak er udsmykket med mytologiske motiver. Victoria & Albert Museum nr. 468.

Vægudsmykning fra Hansebryggen i Bergen. Det frit svungne accantusmonster minder meget om Hornbolts skibudsmykninger. Gult mønster med sort omrids på rodgul baggrund. (forf. foto).

spalte i Weilbachs Kunstnerleksikon, og konklusionen her er værd at citere: "Hornbolts arbejder var i overvejende grad af håndværksmæssig art, men så betroede som mange af arbejderne i dette tilfælde var, betragtedes de i samtiden som fuldt ligestillede med kunstneriske opgaver og var faktisk vanskelige at skelne derfra. De arkivaliske beretninger om hans vægdekorationer (landskaber, jagtscener, løvværk, blade og blomster) af hvilke desværre ingen er bevaret, synes at vidne om rig fantasi og udpræget farveglæde." (4). I betragtning af manglen på efterladte arbejder kan man undre sig over den udtalte skepsis over-

for Hornbolts status som "rigtig" kunstner, et begreb der, som nævnt, knap nok kendtes da han virkede, men i dag kan bedømmelsesgrundlaget udvides betydeligt. Der findes faktisk bevaret en hel del visuelle vidnesbyrd om Hornbolts arbejde. Alle de "danske" skibsportrætter der udførtes af den kendte hollandske marinemaler Willem van de Velde d.æ. i 1645 og 1658, viser nemlig skibe, hvis bemaling Hornbolt har forestået. Og selvom der er tale om andenhåndsgengivelser, sandsynliggør van de Velde's anerkendte nøjagtighed, at de er ganske præcise. Her ser vi ganske rigtigt de fladedekorationer med løvværk,

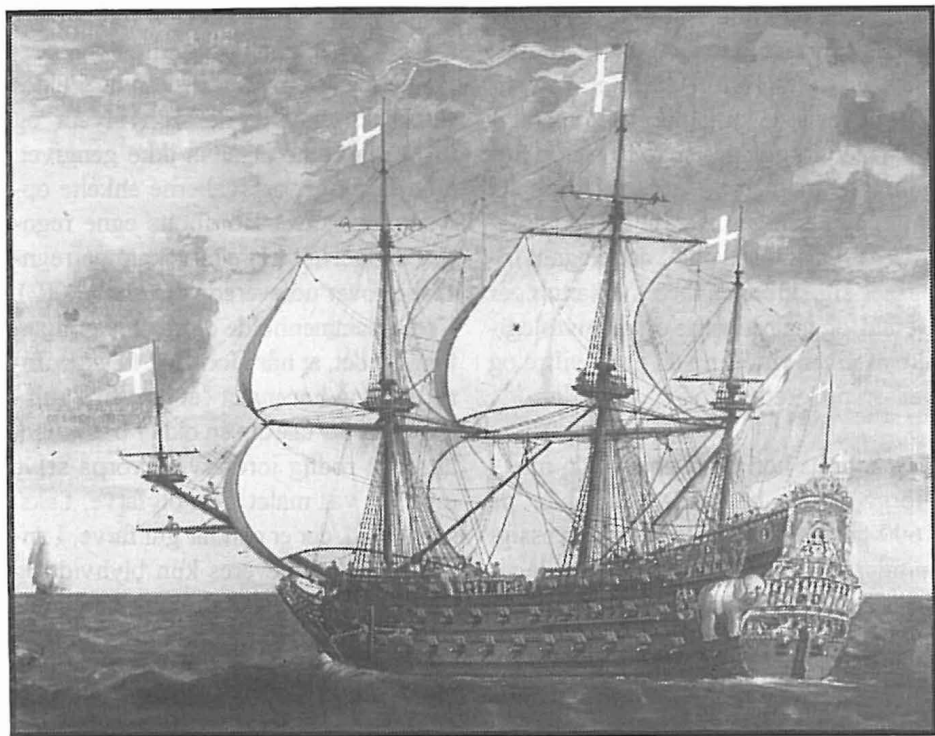
jagtscener og mytologiske motiver, der omtales i arkivalierne, og her bekræftes opfattelsen af Hornbolt som en fantasi-fuld og levende kunstner. I sammenligning med forgængeren Thomesens stift gentagne palmetbort, virker Hornbolts stil fri og utvungen. Der er ingen gentagelser i Accantusslynget, der elegant tilpasser sig skibenes facon, afsætninger og fald, og jagtscenerne og de mytologiske motiver virker på en gang viltre og velkomponerede.

Hornbolts herkomst er ukendt, men i Norge findes bevarede eksempler på 1600-tals flademalerier, der stilmæssigt minder meget om det Van de Velde viser. De ses i restaureret form i stavkirker og i original form i Hanseatisk Museum i Bergen. Idag er husene på Hansebyggen beklædt med vandrette brædder lagt på klink, men denne beklædning er påsat i 1700-tallet, og indenunder findes den oprindelige dekorerede yderside. Den består af vandrette planker lagt kant mod kant, altså glatte flader, der ligner siden på et kravelbygget skib. Disse flader er malet i forskellige mønstre, og det gennemgående motiv er accantusranken, der, ligesom Hornbolts, er frit slynget uden gentagelser. Huse-nes indvendige vægge er også bemalede, og her ses, foruden accantus, også andre motiver, der dog gennemgående er ret naive i udførelsen. De få bevarede danske vægmalerier fra 1600-tallet er helt anderledes både i stil og farvehold-

ning. Der er således belæg for at antage, at Hornbolt har haft baggrund i den norske facademalertradition. Van de Veldes skibsportrætter er udført i blyant og tusch, farverne er altså ikke gengivet, men her giver arkivalierne enkelte oplysninger, såvel Hornbolts egne regnskaber som lidt ældre farvekammerregnskaber over udleverede materialer (12). Ved at sammenholde disse oplysninger, fremgår det, at når Hornbolt f.eks. anfører, at han har malet "et løvværk gult i gult", var der tale om en okker baggrund, altså en rødlig jordfarve, hvorpå selve motivet var malet i en blyfarve, f.eks. sølvglød, der er en klar gul farve. I andre tilfælde udleveres kun blyhvidt og kønrøg, her må kombinationen have været "gråt i gråt". Af og til ses dog andre varianter, f.eks. gult, grønt og sort eller gult, rødt og sort. Disse farveholdninger er også de gennemgående i de norske fladedekorationer, og her ses det, at motivernes konturer gerne er trukket op i sort, ganske som det er gengivet hos Van de Velde.

ADMIRALSSKIBSMALERIERNE

Der findes imidlertid en anden kilde til såvel motivvalg som farveholdning på danske orlogsskibe: De i indledningen omtalte to store malede skibsportrætter, der befinder sig på Gavnø. De forestiller hovedskibene FRIDERICH, der leveredes i 1649, og SOPHIA AMALIA, der levere-

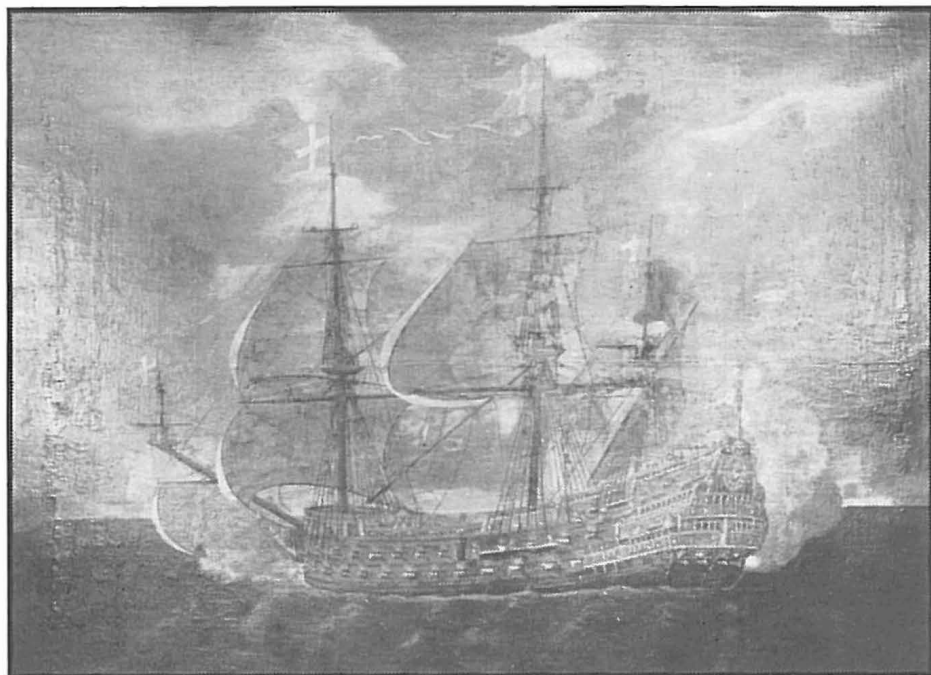

Villum Hornbolt (?) FRIDERICH 1649. Foto fra 1966. I dag er maleriet betydeligt mere nedbrudt (ECR foto).

des i 1651, de to skibe hvormed Frederik III indførte den skik at navngive flådens største skibe efter medlemmer af kongefamilien.

På FRIDERICH var kampagnesiderne udført i klinklagte planker, der jo ikke egner sig som baggrund for fladedekorationer, på maleriet er de ensfarvede i rødlig jordfarve. Spejlet er derimod rigt udstyret med flademalerier, over agtergalleriet ses et stiliseret billede af kon-

gen, og nedenunder, på gillingen, et mytologisk motiv. Her er grundfarven en kraftig blågrå og motiverne er tegnet i sort og udfyldt med gråt i forskellige nuancer, altså gråt i gråt ganske som en del af husfriserne i Bergen. På SOPHIA AMALIA er siderne kravellagte, og de er rigt smykket med mytologiske motiver. Her er grundfarven en rødlig jordfarve og motiverne er trukket op i sort og udfyldt med rødlige og gullige bly- eller okkerfarver. Igen en kombination der

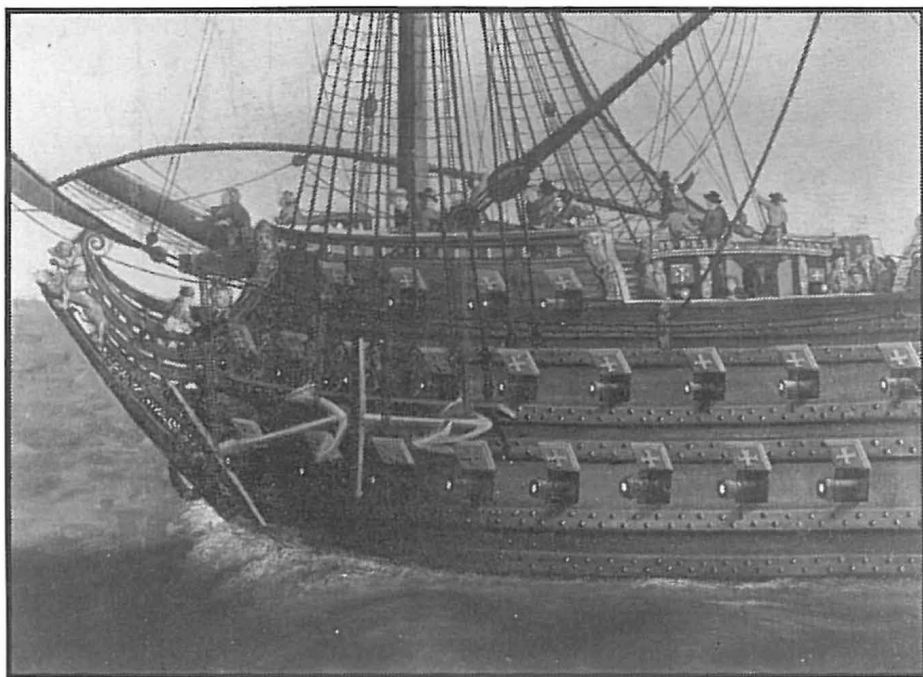

Villum Hornbolt (?) SOPHIA AMALIA 1651. Fotografi fra 1989. Maleriet er meget krakeleret og kraftigt restaureret, med mange store udkitninger. Området omkring agterspejl og galleri adskiller sig imidlertid markant fra resten af maleriet. Her virker farven betydeligt friskere, og der er næsten ingen krakelering. En sammenligning med Van de Velde's gengivelse viser mange forskelle i udførelsen af gallerierne og agterspejlet, der dog har bevaret den samme vinduesinddeling. De kæmpemæssige kampagnelanterne er forsvundet og to gallerispirene er tilsyneladende flyttet fra det overste galleri til det nederste. En nærundersøgelse af maleriet viser svage skygger efter spirene på kampagnesiderne. Navnesymbolerne er også ændret. I stedet for den enkle Lüneborgske hest på Van de Velde tegningen, viser maleriet et kronet alliancevåben, en kombination af Frederik III's og SOPHIE AMALIE's våben, og længere nede ses en statue af dronningen. Det ændrede udseende har antagelig forbindelse med en stor hovedreparation, som skibet blev underkastet i 1665-66. Man kan forestille sig, at maleriet derefter er blevet "opdateret" (Orlogsmuseet foto).

genfindes i adskillige af Bergenfriserne, rimeligvis den der i Hornbolts regnskaber benævnes gult i gult, eller gult, rødt og sort.

Malerierne har ikke blot værdi som skibsportrætter, kunstneren har også

interessert sig for livet ombord på et orlogsskib. Især portrættet af FRIDERICH, der er bedst bevaret, viser mange pudsige persongengivelser. Her ses to unge løjtnanter i agterkajytten, den ene med en tobakspibe den anden ivrigt optaget af at studere et fjernt objekt i sin

Udsnit af FRIDERICH portrættet med besætningsmedlemmer i diverse positurer (ECR foto).

kikkert. På kampagnen ses adskillige højere officerer konversere, og forude er mandskabets tilværelse illustreret af en ung mand, der længselsfuldt spejder ud over rælingen, mens en befalingsmand dirigerer arbejdet ved justeringen af forbraseme. Ude på galionsrælingen forretter en sømand et ærinde på det dertil forordnede sted.

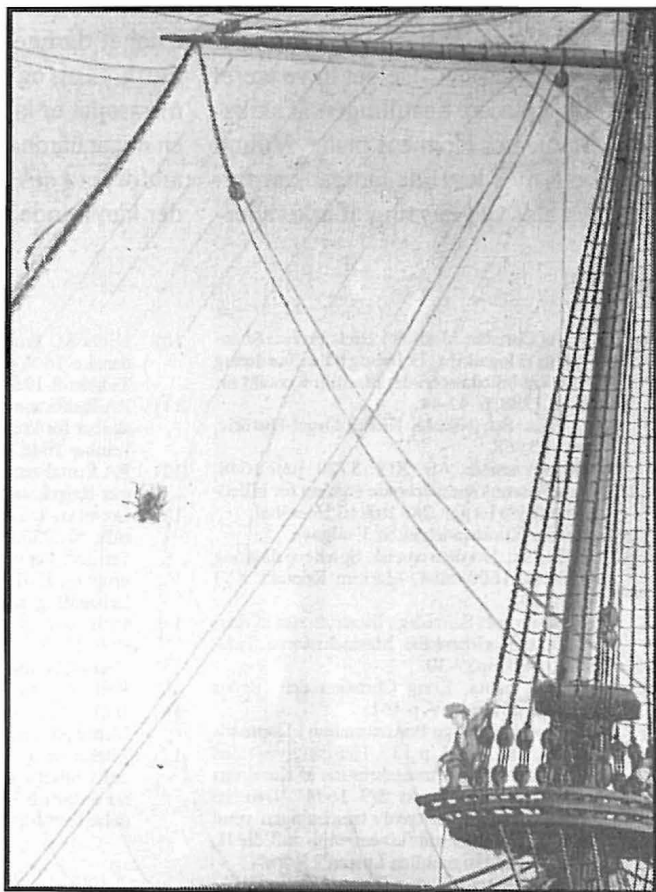
MALERIERNES PROVENIENS

Malerierne må antages at være udført i begyndelsen af 1650'erne da skibene var

nye, og deres størrelse, 160x360 cm, udelukker at der skulle være tale om husflid, de er utvivlsomt udført på bestilling. Ifølge malerisamlingens katalog har de "været paa Gavnø fra Hr. Niels Trolles Tid" (13). Niels Trolle, 1599-1667, overtog godset Gavnø i 1663, efter at det havde været i slægten Lindenovs eje siden 1583 (14). Det er et åbent spørgsmål, hvorvidt malerierne oprindeligt har været udført for Niels Trolle eller, som det er blevet hævdet (15), for Christoffer Lindenov. På det formodede fremstillingstidspunkt, be-

gyndelsen af 1650'erne, var de begge tilknyttet flåden, Niels Trolle som Rigsviceadmiral, Christoffer Lindenov som Holmens Admiral (16). De har altså begge haft embedsmæssig berøring med Holmens maler, Villum Hornbolt. Men da ingen af malerierne bærer påskrevne kunstnersignaturer, sådanne forekommer iøvrigt sjældent på datidens malerier, er der tilsyneladende frit slag for teo-

rier om deres ophav. En formodning om, at de skulle tilskrives en iøvrigt ukendt helsingørsk "kontrafejjer" Povel Salomon Gutfelt har ikke kunnet substantieres (17). Men midt i FRIDERICH's storemerssejl ses en usædvanlig detalje, der vanskeligt kan tolkes som andet end en kunstnersignatur. En påmalet flue, der er så troværdigt gengivet, at forfatteren sikkert ikke er den eneste, der har

Udsnit af FRIDERICH's store merssejl. Den påmalede flue antages at være Villum Hornbolts "kunstnersignatur" (ECR foto).

prøvet at vifte den bort! Påmalede fluer og andre insekter forekommer jævnlige i stilleben, malerier af blomster og frugt-opstillinger, men de er bestemt ikke almindelige i skibsportrætter! Gengivelserne af skibene er detaljerede og teknisk korrekte. Kunstneren må altså ikke blot have set skibene, han har også været fortrolig med maritim praksis, og han har givetvis haft et grundigt førstehåndskendskab til sine motiver. Hvad enten bestilleren var rigsviceadmiralen eller holmadmiralen, ville det have været naturligt at placere bestillingen af skibsportræterne hos Holmens maler. Villum Hornbolt, hvis levende fantasi kan fornemmes blot ved læsning af arkivalier-

ne, var som nævnt også beskæftiget med dekoration af skueretter til de kongelige tafler. Mon ikke man kan udnævne fluen på FRIDERICH's storemerssejl til hans signatur? En signatur, der uden videre har kunnet tydes af gæsterne på Gavnø, vel at mærke de af dem, der havde deres gang ved hoffet! Men hvor er signaturen da på maleriet af SOPHIA AMALIA, skibet der var opkaldt efter Frederik III's dronning? Dette maleri er i noget dårligere stand end maleriet af FRIDERICH, og netop partiet med storemerssejlet er kittet ud og overmalet ved en noget hårdhændet restaurering. På et ældre foto ses der imidlertid her noget der kan minde om en korsedderkop!

NOTER

- 1) Omtale af Christen Morholt i Niels Probst: Skånske krigs orlogsskibe, Et forsøg på en vurdering af samtidens billedmateriale. Maritim Kontakt nr. 12 Kbh. 1988, p. 42-44.
- 2) Niels Friis: Sct. Nikolaj Kirkes Orgel-Historie, Nakskov 1968.
- 3) RA Rentekammer, Afr. XIV. 5. 20 juni 1648, Soffren Ibssens specificerede regning for billedskærerarbejde for ialt 380 Rdl. til Hannibal.
- 4) Weilbachs Kunstnerleksikon 3' udgave.
- 5) Niels Probst: Nordeuropæisk Spanteopslagning i 1500- og 1600-tallet, Maritim Kontakt XVI 1993, p. 10.
- 6) Niels M. Probst: Samtidige Illustrationer af danske 1600-tals orlogsskibe, Marinhistorisk Tidsskrift 1984/3, pp. 9-30.
- 7) Dateret 5. marts, Kong Christian den fjerdes Egenhændige Breve V, p. 461.
- 8) Povl Eller: Kongelige Portrætmalere i Danmark 1630-82, Kbh. 1971, p. 137. Her gengives uden kommentarer følgende transskription af Karel van Manders regning dateret 3/9 1644: "Den 16 Martii Noch gemacht tzwey tzeichningen vnd eine (original) Schetz mit farben vmb auff die H: Drey faltigheit tzu mahllen Lassen ? Rdrx".
- 9) Hornbolts afregning gengivet i Jørgen Olrik: "Trefoldigheden"s Dekorerings for Christian IV's Orlogsfærd 1644, Fra Arkiv og Museum 1905 pp. 407-9.
- 10) Niels M. Probst: Van de Velde portrætter af danske 1600-tals orlogsskibe, Marinhistorisk Tidsskrift 1981/1 pp. 6-15.
- 11) RA Rentekammer, 216.272. For eksempel regnskabet for kroningstaflerne den 18. og 23. november 1648.
- 12) RA Rentekammer, Afr. XII 6.1-5 & Farvekammer-Regnskaber 1610-26, Registrant 108B p.21.
- 13) Opford under Danske Historiske Malerier. Frederich, Nr. 750, er fejlagtigt betegnet "Fredericus Tertius". Sophia Amalia har Nr. 751. Otto Andrup og Karl Madsen: Baroniet Gaunø Malerisamling, Kbh. 1914
- 14) Otto Andrup i Danske Slotte og Herregårde, Kbh. 1943.
- 15) Hanne Poulsen, Danske Skibsportrætmalere, Kbh 1985, p. 16.
- 16) H.D. Lind: Kong Kristian den Fjerde og hans Mand paa Bremerholm, Kbh. 1889.
- 17) Tilskrivningen er anført i Otto Andrups artikel om Gutfelt i Weilbachs 3' udgave. Ingen af de her anførte henvisninger fører til nogen begrundelse for tilskrivningen.

KANONERNE VED ANHOLT

Birger Thomsen

Anholt har altid været et farligt sted at besejle. Det vidner utallige forlisberetninger og vragsfund om. Af de mange vrage, som er registreret på havbunden omkring Anholt er der nogle, som tiltrækker sig særlig opmærksomhed, da fund i disse tyder på en meget høj alder. Det drejer sig om de vragsfund, der har bragt 1400-tals kanoner op i dagens lys, og som idag pryder samlinger på Tøjhus-, Orlogs- og Nationalmuseet. Mens kanonerne således er bevarede, er kendskabet til vrages beliggenhed i mellemtiden gået tabt. I de senere år har der pågået en større registrering af historiske vrage ved Anholt, herunder forsøg på at lokalisere vrage, som indeholdt de sjældne kanoner.

DET FØRSTE ANHOLTFUND

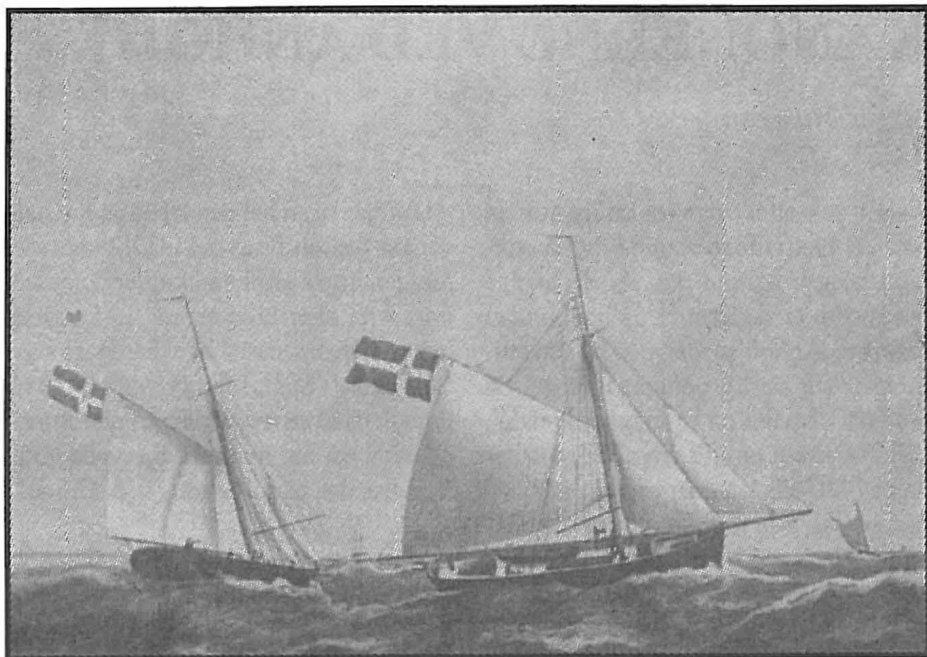
I årene 1845-47 lå grosserer Svitzers fartøj CAMILLA og bjergede gods rundt om Anholt. Det meget flittige bjergningsselskab hævdede blandt andet en række kanoner, som fandtes i de mange vrage omkring øen. Enterprisen foregik i fordragelighed med øens ejer - og dermed indehaver af forstrandsretten - von der Maase, som fik sin del af indtægten ved det bjergede gods.

Det blev til en hel del: i 1845 blev hævvet fra Anholt Østerrev ialt 42 kanoner foruden nogle jernknæ, kugler og et anker. Året efter blev endnu 26 kanoner hævvede, hvoraf de 12 blev betegnet som "ældgamle". Mens bjergningerne i 1845 foregik på Østerrev, er der året efter mere uvished om, hvor det bjergede gods kom fra: der angives kun "ved Anholt".

Bjergningerne i 1847 blev udfra et historisk synspunkt de mest interessante, idet Svitzer i denne sæson påtraf et vrage lidt nord af Anholt. Vraget lå på ca. 18 m. dybde og indeholdt skyts, som af bjergerne blev betegnet som "bombarderiegebuller". Indberetningen til amtmanden omtaler bjergningen af 7 sådanne bombarder, om hvilke der angives, at værdien er uvis.

Indberetningerne indeholder ikke yderligere oplysninger, og Svitzers arkiver fra denne tid er ikke bevarede, men Nationalmuseets inventarieprotokol for 1864, hvor Frederik d. 7.'s oldsagssamling indlemmes i museets samlinger, findes en beskrivelse af fundomstændighederne:

Dette sjældne Stykke er optaget i September 1847 af et gammelt Vrage af et

Svitzers bjergningsfartøjer IDA og CAMILLA. Handels- og Søfartsmuseet, Kronborg.

Krigsskib, der laae omtrent 2 Miil N. for Øen Anholt. Der optoges ialt 8 Kanoner af forskjellig Størrelse af det nævnte Vrag, der var af Egetræ og fandtes paa 10 Favnes Dybde. Ved hver Side af Skibet laae 4 Kanoner, de sværeste i For- og Bagstavnen.

Derefter følger en beskrivelse af selve vraget, som var opdelt i 3 rum, hvor det agterste indeholdt stangkugler af smedjern, i det forreste lå stenkugler, mens det midterste rum indeholdt menneskeknogler samt sko og støvler.

Det midterste rum blev efterladt urørt, bortset fra en tintallerken samt et tinkrus, mens nogle få stenkugler også blev optagne.

På baggrund af kilderne kan der være tvivl om, hvorvidt der blev hævet 7 eller 8 stykker skyts, men Otto Blom, der har beskrevet fundene i "Ældre Danske Metal- og Jernstykker", beskriver 8 stykker skyts, hvis proveniens han angiver som vragfundet fra 1846 og 1847. Det kan være en mulig forklaring, at der blev hævet et stykke i 1846, men Svitzers indberetning for dette år gør det

Hjælmdykker/tungdykker. Foto: B. Thomsen.

ikke muligt at skelne. Han angiver blot en post på 12 stk. ældgamle kanoner.

Otto Bloms beskrivelse af skytset er meget detaljeret:

3 smedejerns stenstykker (dvs. beregnet til skyde stenlugler) 1 10 pds. og 2 5 pds., alle med løst kammer og skæftede. Det ene 5 pds. befinder sig på Nationalmuseet, mens de øvrige to er på Tøjhusmuseet.

5 smedejerns slanger (længere kanoner) på hhv. 7, 3, 2½ (2 stk.) og endelig 2 pd. Også disse var forsynede med løst kammer og skæftede. 2 af disse slanger blev foræret til den russiske zar, mens resten befinder sig på Tøjhusmuseet.

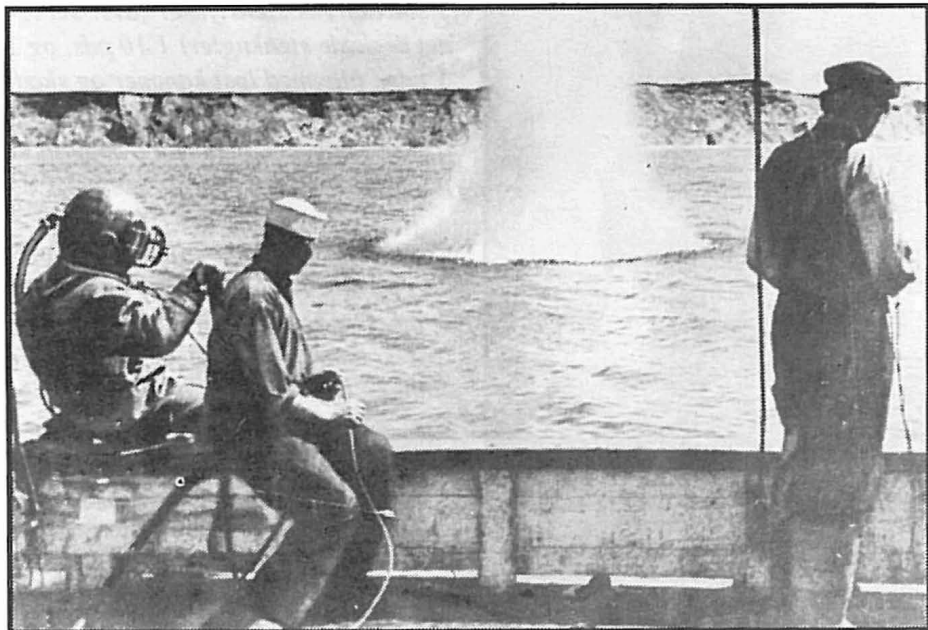
Det er også fra Blom at dateringen af fundet stammer: første halvdel af 1400-tallet.

DET ANDET ANHOLTFUND

Der skulle gå næsten hundrede år, før der igen blev fundet middelalderkanoner ved Anholt. I sommeren 1937 fandt dykker Valdemar Jensen et gammelt vrage på sydsiden af Anholt Østerrev på 10-11 m. vand. I vraget lå 3 smedejerns kammerstykker samt et kammerstykke

Kanon, bjerget ved Anholt 1847, Tøjhusmuseet. Inv. nr. A2. Foto: Tøjhusmuseet.

Sprængning i vrug i 30'erne, ved vrugfisker S. Damgaard på den jyske vestkyst. Bangsbo Museum.

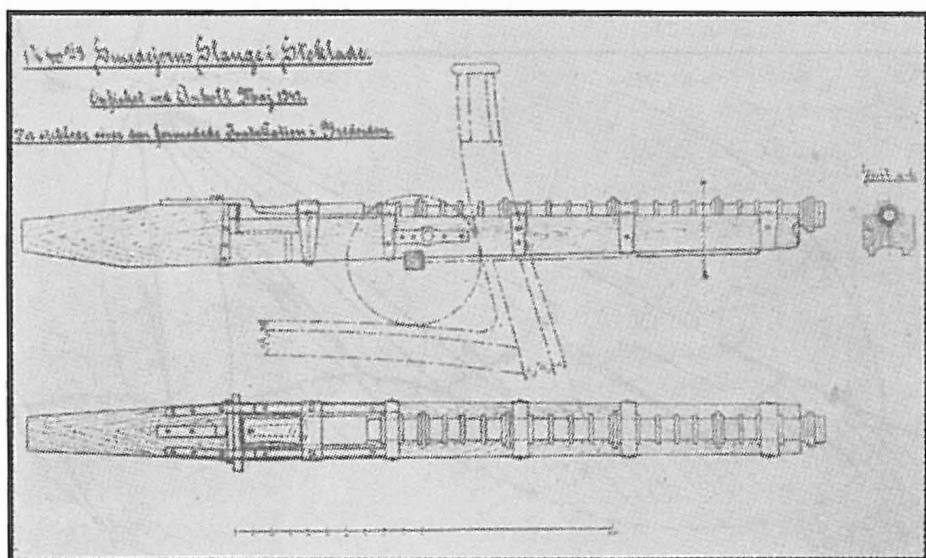
af støbejern. Hertil kom 6 støbejerns forladekanoner af den engelske finbankertype. Alt dette skyts blev bjerget i juli måned, men senere, i august, kom Valdemar Jensen med sit skib JOHANNENE endnu engang til Hundested med yderligere 2 "skærnbrækkere" og 5 finbankere. Som en tillægsgevinst havde han også 13 stk. støbejernskanoner, nogle med støbemærke "GR" på mellemfrisen. Disse sidstnævnte kanoner stammede fra et andet vrug, som lå østligere end det tidligere fundne.

I rapporten over dette fund findes også en beskrivelse af, hvorledes man dyrke-

de marinarkæologi i de dage. Dykkeren fortalte bl. a., at hele lasten (støbejernskanonerne) "var en med Sand sammenrustet Bunke, som han maatte underminere og sprænge med en Mine udenbords fra, naar saa Vandet igen var blevet klart efter Eksplosionen, bjærgede de, hvad der var slaaet løst".

DET TREDIE ANHOLTFUND

I maj 1942 opfiskede Valdemar Jensen, kaldet "Kanon Valde", endnu en kanon ved Anholt Østerrev, på et sted, der, efter den angivne stedbestemmelse, ikke

Opmålingstegning af det tredje Anholtfund. Artilleriets tegn.arkiv, Tøjhusmuseet.

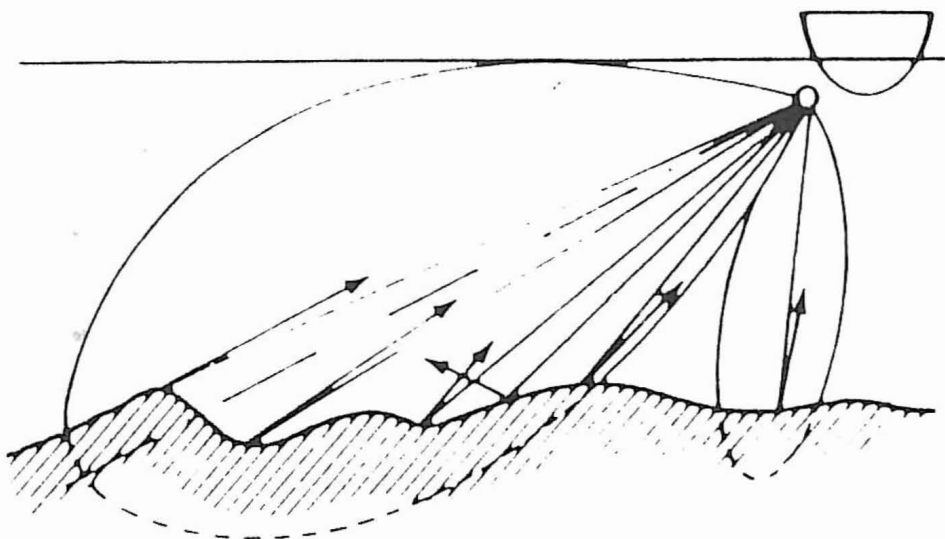
lå langt fra hans fund fra 1937. Der var kun ganske få vragester i nærheden af denne kanon, en 1 3/4 pd. smedjernsslange med løst kammer, altså nærmest identiske med de tidligere fundne slanger fra både 1847 og 1937.

EFTERSØGNINGEN

Oplysningerne om kanonfundene indgik i en større samling af vrag- og forlisoplysninger, der dannede grundlaget for et forsøg på at registrere historiske vrag omkring Anholt. Dette arbejde blev planlagt af Fredningsstyrelsen, senere Skov- og Naturstyrelsen, som påbegyndte denne kortlægning af farvande omkring Anholt i 1984. Under indsam-

lingen af yderligere oplysninger tilkom endnu et fund af middelalderkanoner: i Nationalmuseets inventarieprotokol fandtes beskrevet en mindre smedjernskanon, med løst kammer, fundet af en Hornbækfisker på Anholt Østerrev allerede i 1807.

Med udgangspunkt i indsamlede oplysninger om 229 forlis og 436 vrag eller mulige vrag omkring Anholt blev der i perioden fra 1984 til 1994 foretaget feltundersøgelser med Skov- og Naturstyrelsens fartøjer, side-scan sonar og luftrekognoscering. Gennem ialt 7 feltperioder på 1-2 ugers varighed blev registreret forekomsten af ialt 85 vrag, heraf lå alene 47 på Østerrev.

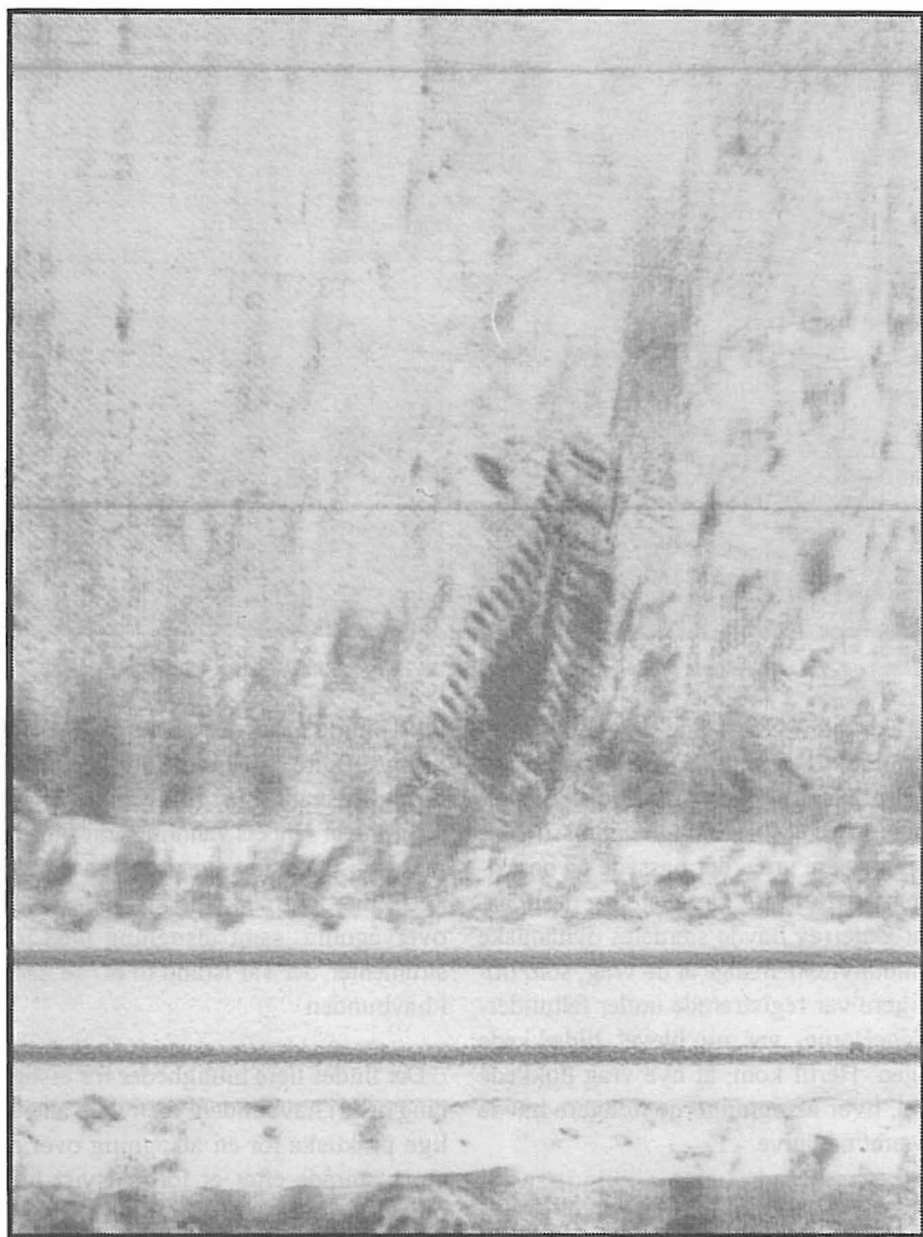
Side-scan sonar er et instrument, der ved hjælp af lydølger er istand til at aftegne havbunden i en bredde af 100-200 m. til hver side af skibet.

Det var naturligt at ofre særlig opmærksomhed på de formodede ældste fund, hvorfor der blev planlagt en særlig afsøgning efter vraget nord for Anholt. Her blev udlagt et afsøgningsområde, der passede på den oprindelige beskrivelse: 2 mil Nord af Anholt, på 10 favne (ca. 18 m.) vand. Et område på ialt 4,5 kv.kilometer blev i sommeren 1984 afsøgt med en side-scan sonar, uden der blev fundet spor af vraget.

Hvad angår de øvrige fund, alle gjort på Østerrevet, opgav man at lede specifikt efter 1807 fundet, hvortil der ikke fandtes nærmere fundoplysninger. Der var ligeledes ringe håb om at finde de få

rester af vrage, som omtales i forbindelse med 1942-fundet, men det virkede lovende at søge efter det i 1937 fundne vrage. Den oprindelige finder, Valdemar Jensen, var på dette tidspunkt stadig i live, og der var nogle år tidligere, fra Nationalmuseets Skibshistoriske Laboratorium, forsøgt kontakt med ham for at få ham til at påvise fundstedet, uden det lykkedes at få en aftale istand.

Man var derfor henvist til at stå på egne ben, og derfor blev der i 1986 foretaget en afsøgning af hele Østerrev med en side-scan sonar indtil 5 m. dybde. På de lavere områder blev rekognosceret ved overfladeafsøgning og dykning.

Sonar billede af et vrag på Osterrev, optaget 1984.

Skov- og Naturstyrelsens opmålingsfartøj RYLEN, en tidligere toldkrydser.

Der blev ved denne afsøgning konstateret 28 anomalier, der kunne være vrage. Disse blev i 13 tilfælde dykkerbesigtiget i 1989, men ingen af disse viste sig at være vrage, der passede på beskrivelsen fra 1937. Det viste sig desuden, at Østerrev havde særdeles dynamiske bundforhold: mange af de vrage, som tidligere var registrerede under feltundersøgelserne, var nu blevet tildækkede igen. Hertil kom, at nye vrage dukkede op, hvor afsøgningerne tidligere havde været negative.

Det var en bitter erkendelse, at den store indsats med feltarbejdet på specielt Østerrev- og kysterne omkring Anholt,

ikke kunne anses for afsluttet, fordi de mange kendte og ukendte vrage dukkede op og forsvandt ned i havbunden igen på grund af sandets vandring. En tilnærmetvis fuldstændig vrage registrering i et sådant område ville kræve løbende overvågning, samt afsøgning med instrumenter, der var istand til at "se ned" i havbunden.

Der findes flere muligheder for afsøgning nede i havbunden, men ikke alle er lige praktiske for en afsøgning over et stort område efter et forholdsvist lille objekt. Et såkaldt penetrationsekkolod, der udsender en lyd puls med så lav frekvens, at denne lyd er istand til at træn-

ge flere meter ned i havbunden kan afsløre tildækkede vrage, men da det kun dækker et enkelt punkt ad gangen, ville det være nødvendigt at sejle så tæt et mønster i området, at man i praksis må afstå fra denne mulighed. Dertil er afsøgningsområdet for stort: det ville kræve måneders søgning.

Tilbage er muligheden for at afsøge med et magnetometer, der måler lokale variationer i jordens magnetfelt. Det er et instrument, der verden over har været anvendt i vrageftersøgning, specielt et det effektivt til opsporing af jernvrag, som danner kraftige variationer i magnetfeltet. Til trods for, at det har været i brug gennem de sidste tyve år, har magnetometeret ikke i Danmark været anvendt i større målestok indenfor marinarkæologien, men her er en glimrende anledning til at tage dette værktøj i brug. Det er nu planerne at foretage afsøgninger på Østerrev med et magnetometer ved førstkommende lejlighed.

Der skulle være gode muligheder for resultater, idet det andet Anholtfund efter beskrivelsen var et vrage, der tillige havde en last af jern ombord.

Når det drejer sig om at samle flere informationer om de spændende kanonfund ved Anholt, er der andre veje at gå end den feltmæssige eftersøgning: selve kanonerne er tidligere minutløst undersøgt og beskrevet, men tiderne har stillet en ny dateringsmulighed til rådighed

for videnskaben: dendrokronologisk datering, hvor man ved hjælp af mønstret i årringene på træ kan være istand til med stor præcision at bestemme det tidspunkt, hvor træet er fældet. Her var det indlysende at få dateret skæfterne til smedjærnskanonerne. Tøjhusmuseet stillede deres kanoner til rådighed for en sådan dateringsprøve, der blev udført af Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser i 1992. Resultatet var bemærkelsesværdigt: af de fem prøver, der blev udtagne fra første og andet Anholtfund, kunne to dateres. Begge stammede fra det første Anholtfund fra 1847 og dateredes henholdsvis til ca. 1516 og ca. 1530. Egetræet stammede fra Pommern.

Selvom det andet Anholtfund således ikke kunne dateres ved dendrokronologi, tyder fundet af støbejernskanoner af finbankertypen på, at dette vrage kan dateres samtidigt eller endda længere oppe i 1500-tallet end det første Anholtfund.

Set fra et artillerihistorisk synspunkt er dette interessant, idet der hermed er belæg for, at sådanne smedjærnskanoner, der typologisk er dateret til første halvdel af 1400-tallet, stadig er i brug hundrede år efter. Den marinarkæologiske betydning ligger i en datering af det første Anholtfund, og dermed forliset, til efter 1530. Hermed udstikkes en nedre tidsgrænse for forliset, der medfører, at en eftersøgning i historiske arkiver kan bære frugt.

Foreløbig findes registreret i Skov- og Naturstyrelsens forlisregister to forlis i 1554, samt andre i årene 1563, 1576, 1587 samt 1596, men det er uden tvivl, at der må findes yderligere oplysninger udover Kancelliets Brevbøger, hvorfra disse oplysninger stammer. Her ligger et spændende arbejde, som nu vil blive sat iværk.

Den lille historie om kanonfundene ved Anholt er et glimrende eksempel på marinarkæologisk undersøgelsesvirksomhed. Det er et vidtspændende område med en vifte af hjælpemidler, der

kan tages i brug, fra moderne seismik-instrumenter til søgning i gamle breve, for at få brikkerne til at falde på plads. At det ikke altid lykkes må være indlysende, men selvom der stadig er mange ubesvarede spørgsmål omkring vragfund, hjælper hver enkelt information på vej.

Undersøgelsen af de spændende kanonfund ved Anholt forsætter nu, og hvem ved - måske finder vi nøglen til gåden enten begravet i gamle dokumenter eller under sandet på Anholt Østerrev.

Litteratur:

Blom, Otto: Ældre danske Jern og Metalstykker. Kbh. 1891.

Bonde, Niels m.fl.: Dendrokronologiske undersøgelser på Nationalmuseet. Arkæologiske Udgravninger i Danmark 1992.

Grandjean, Louis E.: Af skibbruddets saga.

Grandjean, Louis E: Verdens ældste bjergnings-selskab, Kbh. 1947.

Lewis, Michael: Armada Guns. London 1961.

Nielsen, V.: Det andet Anholtfund. Våbenhistoriske Årbøger ?

Nielsen, V.: Det tredje Anholtfund. Våbenhistoriske ÅrbøgerTidsskrift for Søværnen 1943.

Smidt Ole: Anholt-kanonen. Nationalmuseets Arbejdsmark 1947.

Stevns, Ame: Anholt kanonerne. Dansk ArtilleriTidsskrift 1931.

Kilder:

Kancelliets Brevbøger, div. år. Rigsarkivet.

Nationalmuseet, 2. afd. Inventarliste over indkomne sager 1864.

Nielsen V.: Rapport over kanoner opfiskede ved Anholt Østerrev i sommeren 1937. Tøjhusmuseet.

Randers Amt, journal samt journalsager for landet, 1845-49, Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg.

Skov- og Naturstyrelsen, Kulturhistorisk Kontor, Forlisregister.

Marinemaleren

Christoffer Wilhelm Eckersberg (1785 - 1853)

Miriam Christiansen

Den 8/10-1994 åbnede Orlogsmuseet en udstilling om marinemaleren C.W. Eckersberg. Det er lykkedes at samle et stort antal tegninger, malerier og andre maritime genstande, der sammenholdt med Eckersbergs øvrige mere kendte værker, vidner om en meget vidtfaavnende produktion. Udstillingen, der varer til den 26/2-1995, er tilrettelagt og arrangeret for Orlogsmuseet af arkitekt Miriam Christiansen.

C.W. Eckersberg blev født i Blaakrog ved Als Fjord i Sønderjylland. I 1803 begyndte han sine studier ved Kunstakademiet i København, hvor maleren Nicolaj Abildgaard var blandt hans lærere.

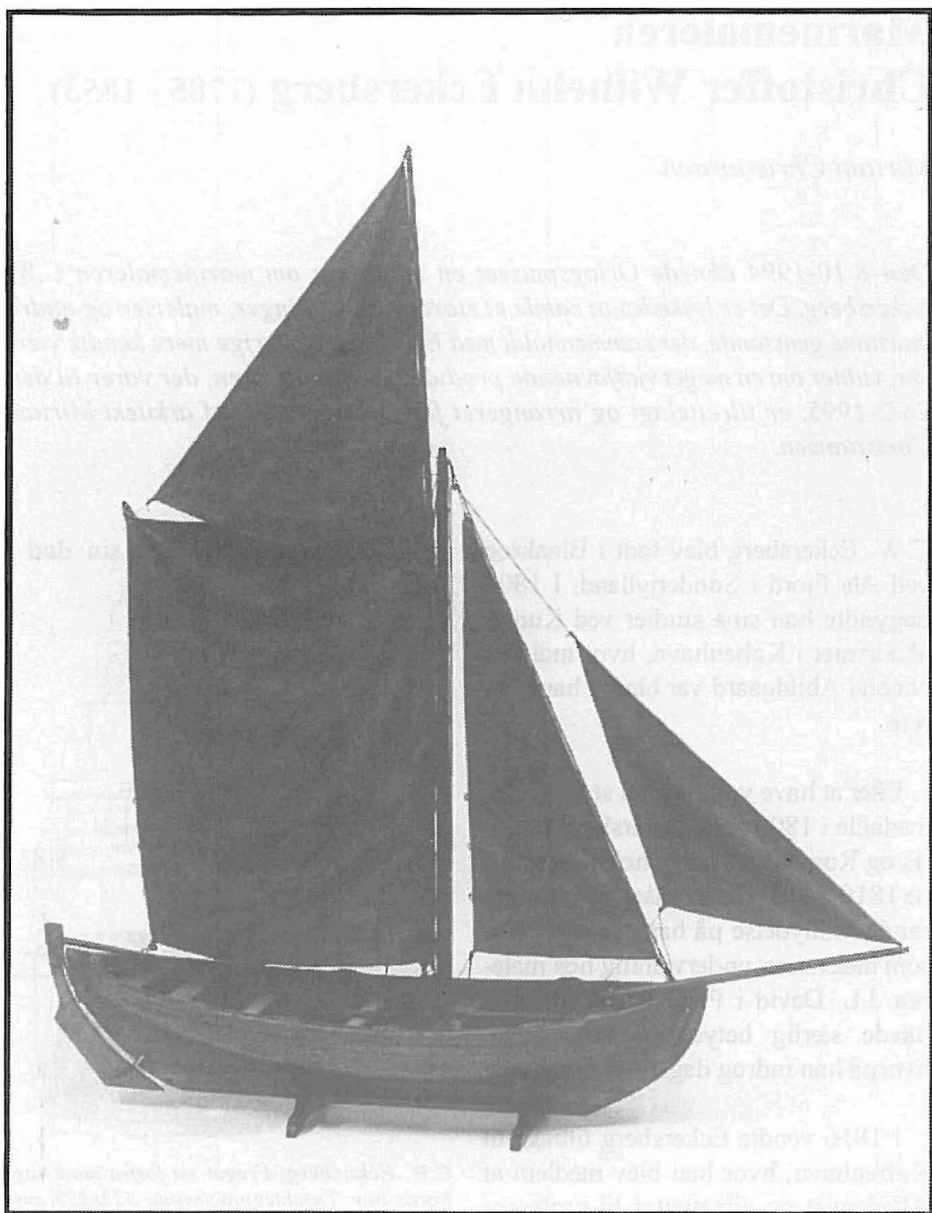
Efter at have vundet Den store Guldmedaille i 1809 drog Eckersberg til Paris og Rom, hvor han opholdt sig i årene 1810-1816. Disse rejser fik en afgørende indflydelse på hans senere virke som maler, især undervisning hos maleren J.L. David i Paris fra 1810-1812 havde særlig betydning for måden, hvorpå han indrog dagslyset i maleriet.

I 1816 vendte Eckersberg tilbage til København, hvor han blev medlem af Akademiet og udnævntes til professor ved Akademiets Modelskole i 1818, med ret til bolig på Charlottenborg,

hvor han residerede indtil sin død i 1853.

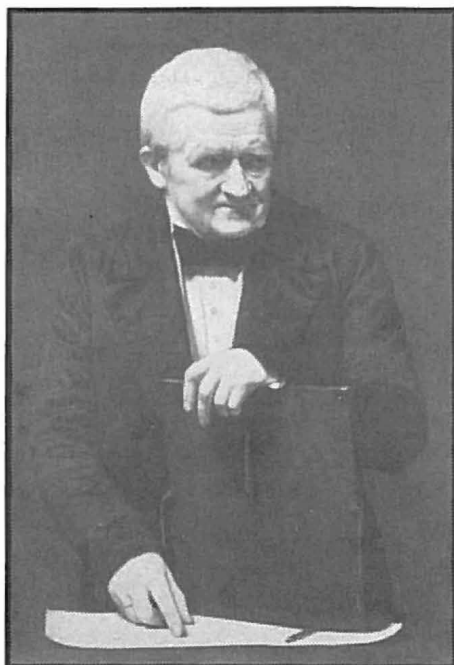
C.W. Eckersberg: Fragat set forfra mod bagbords bov. Tuschtegning/sepia. 325x325 mm. Usign. 1825. Inv. nr. 3666:80. Orlogsmuseet. Dep. fra Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg

Model af en båd af typen "Norsk østlandsbåd", bygget og signeret af C.W. Eckersberg. Modellen var hidtil ukendt og er først kommet frem i forbindelse med udstillingen. Foto: Jan Iversen, Orlogsmuseet.

Eckersberg foretog i årene 1829-1842 større og mindre rejser, hvorfra han hentede flere af motiverne til sine maritime billeder, f.eks. sejlede han med korvetten NAJADEN til Christiansø (1833), med fregatten BELLONA til Helsingør (1835), til Dover med korvetten GALATHEA (1839), til Warnemünde med Bertel Thorvaldsen ombord på det kongelige dampskib ÆGIR (1841). Flere af disse skibe kan ses afbildet på udstillingens tegninger og malerier.

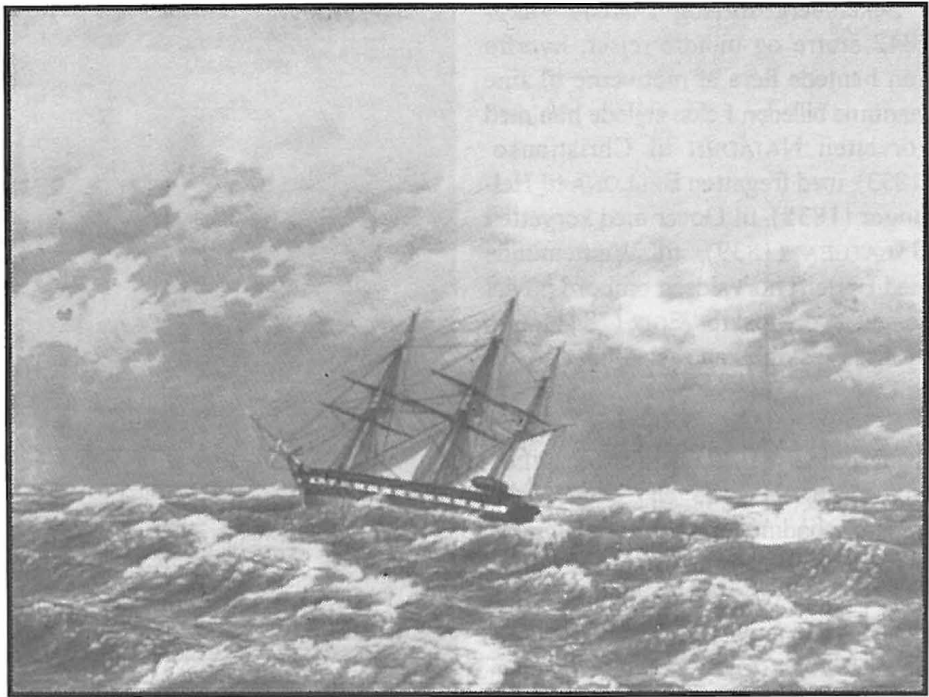
I forbindelse med udstillingens tilrettelæggelse, dukkede en "sand perle" frem: En bådmodel bygget og signeret af Eckersberg selv. Der er tale om en båd af typen "Norsk østlandsbåd". Bådmodellen er nævnt i to dødsboauktioners kataloger, over Eckersbergs ejendele. Det er uvist til hvem bådmodellen blev solgt på disse auktioner, hvis den overhovedet blev solgt, siden den optrådte både ved 1. og 2. auktion. Omkring 1. Verdenskrig kom bådmodellen igen på auktion, og blev solgt til den familie, i hvis eje den har været siden. Modellen er bygget i træ, er bejdset og lakeret. Den er udskåret af ét stykke træ, med undtagelsen af rælingen, der er påsat separat. Bådmodellen måler 1 m i længden, 27 cm i bredden, og 1,08 m fra mast til køl. Den er rigget til, men sejlene er blevet fornyet omkring 1960. Det er nærliggende at forestille sig, at Eckersberg brugte denne model - og de andre bådmodeller, som nævnes i auk-

*J.V. Gertner: Portræt af C.W. Eckersberg, 1850
Fra "C.W. Eckersberg og hans elever". Udstillingskatalog, Statens Museum for Kunst, 1983.*

tionskatalogerne, men som vi ikke kender i dag - til at tegne sine skibsbilleder efter.

Eckersberg har tegnet og malet med en imponerende præcision, der i dag giver os en uvurderlig beskrivelse af dattidens skibe og maritime miljø. Nøjagtigheden opnår han ved anvendelsen af perspektivlæren, som han mestrede til fuldkommenhed. Hans teoretiske studier over de perspektiviske afbildningsprincipper, munder ud i to publikatio-

C.W. Eckersberg: Korvetten "Galathea" i en storm i Nordsoen. Fra "C.W. Eckersberg og hans elever". Udstillingskatalog, Statens Museum for Kunst, 1983.

ner: "Forsøg til en Veiledning i Anvendelsen af Perspectivlæren for unge Malere" (1833), samt "Linearperspectiven, anvendt paa Malerkunsten, en Række af perspectiviske Studier med tilhørende Forklaringer" (1841).

Ved sin måde at male på, blev han forbillede for de efterfølgende generationer, - og ved sit daglige virke som professor påvirkede han de kommende malere direkte gennem sin undervisning og sine publikationer.

Litteratur:

1. Christian Nielsen: Danske Bådtyper. 1982.
2. "Tegninger af C.W. Eckersberg", Udstillingskatalog (Den kgl. Kobberstiksamling, Statens Museum for Kunst), 1983.
3. "Linearperspectiven, anvendt paa Malerkunsten, en række af perspectiviske Studier af C.W. Eckersberg, Historiemaler, Proffesor ved det Kongelige Akademi for de skjønne Kunster. Med tilhørende Forklaringer. Kjøbenhavn. 1841.
4. "C.W. Eckersberg og hans elever". Udstillingskatalog, Statens Museum for Kunst, 1983.

Fig. 1

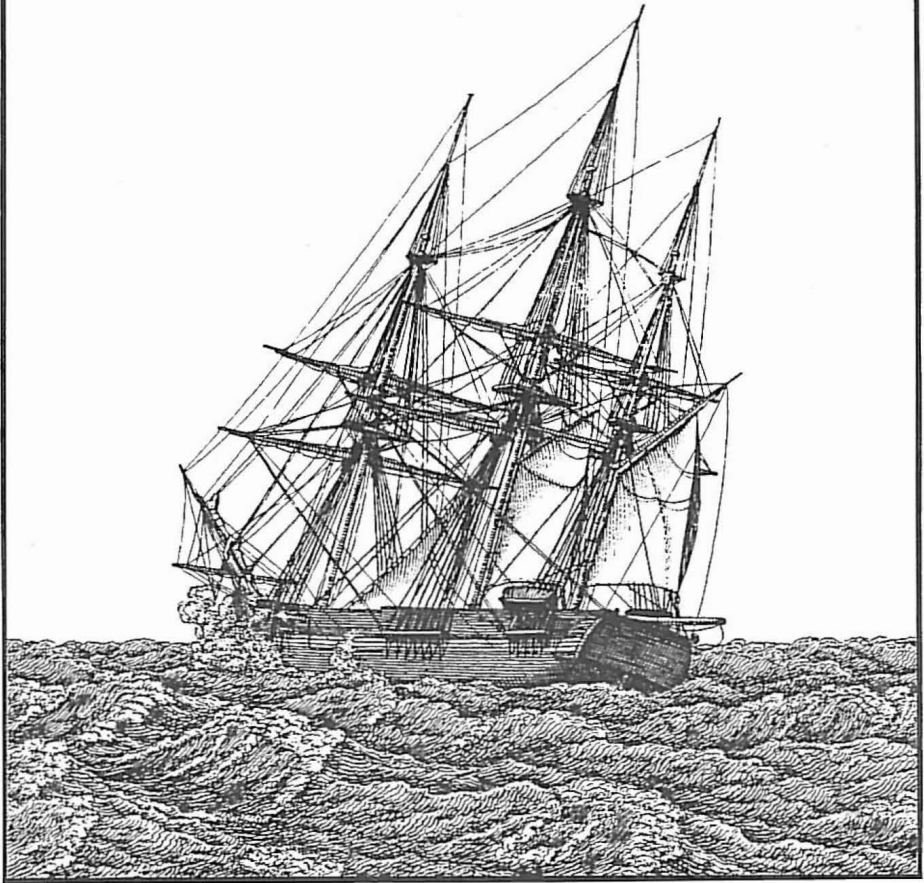
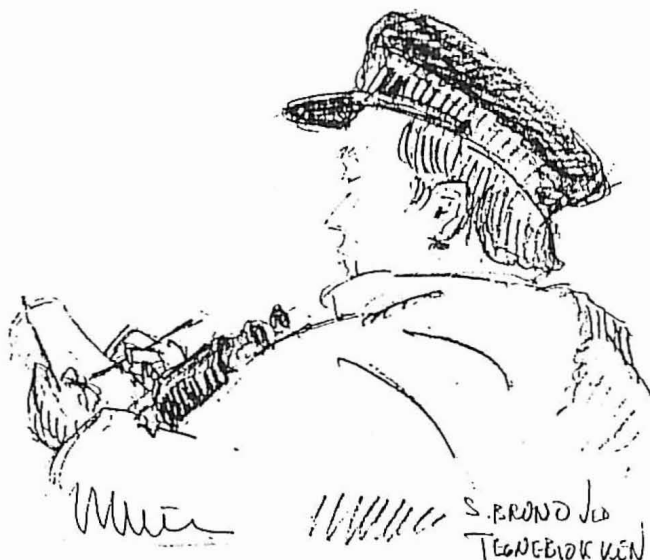

Illustration fra "Linearperspectiven" af C.W. Eckersberg. Udg. 1841.

Nekrolog:

Tegning: Sven Kieler, 1968

Dansk marinemaleri og modelbygning har mistet sin nestor.

Søren Brunoe, der var kendt som den danske flådes maler, var også en fremragende krigsskibsmodelbygger og militærhistorisk figurmodellør. I sidstnævnte egenskab har Søren Brunoe opnået international berømmelse.

Efter sin særudstilling på Orlogsmuseet blev Søren Brunoe udnævnt til æresmedlem af Orlogsmuseets Modelbyggerlaug. Hans store erfaring og materialesamling var altid til rådighed for laugets medlemmer.

Søren Brunoe var til det sidste aktiv som maler og modellør. Orlogsmuseets Modelbyggerlaug vil savne Søren Brunoe.

Peter Beisheim
Formand

Dansk marinehistorie.

- Wm. Carstensen (udg.) Admiral C. van Dockums Livserindringer. Kbh., 1893. 389 s., ill. m. port.foto. 150 kr.
V. Hansen Vore Søhelte. Kbh., 1898. 640 s., ill. 300 kr.
O. Lütken De Danske paa Scheldten 1808-1809. Kbh., 1885. 90 s. 100 kr.
Chr. G. Middelboe Kontreadmiral Chr. G. Middelboes Erindringer. Kbh., 1918. 148 s., ill. (uindb.) 50 kr.
(omtaler udviklingen af det danske torpedovæsen i 1880'erne)
K. Birket Smith (udg.) Steen Billes Beretning om Corvetten Galatheas Reise omkring Jorden i 1845, 46 og 47, I-II. Kbh., 1930. 186+186 s., ill. 150 kr.
(Uden forf.) Flaadelære. Udg. ved Marineministeriets Foranstaltning. Kbh., 1935. 333 s., ill. 100 kr.

Uden. marinehistorie.

- G. Bennett Naval Battles of World War II. London, 1975. 253 s., ill. 150 kr.
G. von Hase De to hvide Nationer. En tysk soofficers Erindringer. Kbh., 1935. 160 s. (uindb.). 45 kr.
(Om Første Verdenskrig)
O. Lybeck (udg.) Svenska Flottans Historia. I-III. Malmö, 1942-45. 533+561+675 s., rigt ill. 1.500 kr.
(Pragtværk om den svenske flåde. Ryggen lidt slidt)
L. von Reuter Scapa Flow. Das Grab der deutschen Flotte. Leipzig, 1921. 107 s., ill. 150 kr.
J.C. Taylor German Warships of World War II. London, 1966. 168 s., ill. 125 kr.
B. Weyer (udg.) Taschenbuch der deutschen und der fremden Kriegsmarine 1902, München, 1902. 304s., ill. 150 kr.

Interesserede kan kontakte Torben Holm-Rasmussen på tlf. 31 42 65 48 (mellem kl. 8-9).

-
- W.A. Baker "Fra hjuldamper til atomskib". Bogen om de maskindrevne skibes historie. Kbh. 1965. Ill., s/h og farver. 267 s. Indb. 250 kr.
B.W. Bathe m.fl. "Les Grand Voiliers du XV au XX Siecle". Edita Lausanne 1967. Ill. 354 s. + noter. 400 kr.
J.P. Cortemünde "Dagbog fra en Ostindiefart 1672-75". Ved Henning Henningsen. Kbh. 1953. Ill. 229 s. (Sohist. Skrifter). 75 kr.
B. Landström "Skeppet". En översigt över skeppets historia. Uddevalla 1961. Ill., s/h og farver. 309 s. Indb. 200 kr.
Chr. Cortzen "Sofolk og Skibe 1939-45". Den danske handelsflådes historie under anden verdenskrig. Kbh. Grafisk Forlag 1981-85, 4 bind 719, 431, 628 og 648 s. Ill. Indb. 600 kr.
Alan Villiers "Men, Ships and the Sea". National Geographic Society, Washington, 2. udg. 1963. Ill., 436 s. Indb. 150 kr.
Erik Hägg "Under Sejl". En skildring fra sejlskibenes tid. Ill., s/h og farver. 143 s. Indb. Lindfors Bogforlag, Kbh. 1935. 300 kr.

Interesserede kan kontakte Viceadmiral S. Thostrup, Gurrehaven 16, Skarød, 3200 Helsingø. Tlf. 48 79 97 01.

Ønskes:

"Danske Inspektionsskibe ved Grønland". Chr. Erichsens Forlag 1982. God pris gives for velholdt eksemplar.

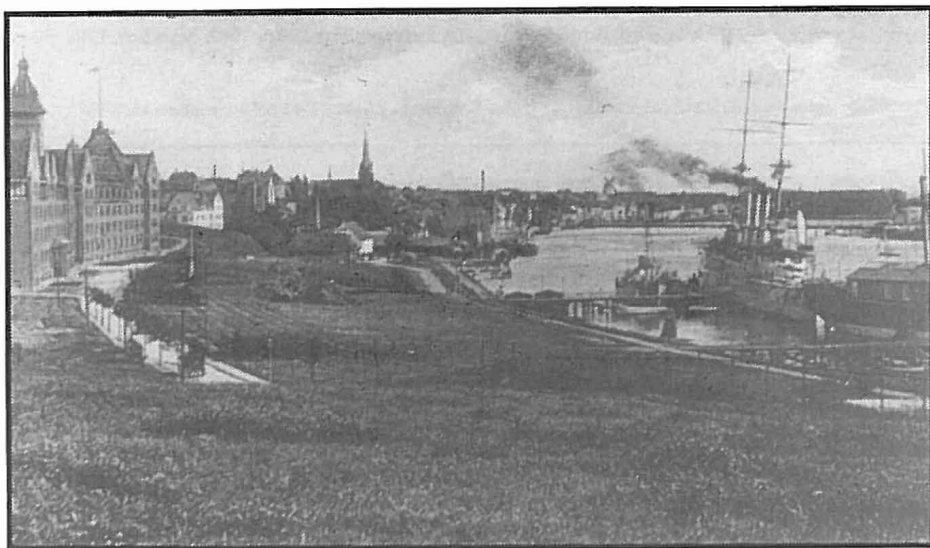
Henvendelse til: Bengt Erik Malow, Birkevang 3, 2770 Kastrup. Tlf. 32 52 95 37.

Evt. tilbud bedes sendt til Orlogsmuseet att.: Mogens Dithmer

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Den viste genstand i Marinehistorisk Tidsskrift 3/1994 var en kortvægt, anvendt til fastholdelse af søkort på navigationsbordet. Kort er ofte svært håndterlige efter sammenrulning og under slingerage. Kortvægte indgik i søværnets udrustning af navigationsgrej indtil slutningen af 1980'erne, og var fremstillet af enten støbejern eller bly. I dag fremstilles de af messing. Kortvægten havde fingergreb på de to langsider og var på undersiden ofte beklædt med grønt klæde. Den afbildede kortvægt har været anvendt af Det maritime Hjemmeværn.

Den heldige vinder blev **P. Lundgren, Parkvej 40, 4600 Køge**, som har fået sin præmie tilsendt.

Denne gang et topografisk spørgsmål. Hvor er billedet taget og ca. hvornår?

Svar til Orlogsmuseet senest 2. januar 1995.